

«Жива аптека» Василя Кархута

Лікар, пластун і письменник залишив по собі вагомий слід у фітотерапії

ПАМ'ЯТЬ НА ВСЕ ЖИТТЯ

Визначний пластун (член куреня «Лісові Чорти»), лікар і науковець Василь Кархут народився 1 липня 1905 р. в селі Марківці Товмацького (Тлумацького) повіту на Станіславщині (сучасна Івано-Франківська область) у сім'ї священика. Хлопча доводився небожем відомому українському режисеру, драматургу й актору Лесю Курбасу, який у 30-ті роки загинув на Соловках.

Після закінчення початкової школи в рідному селі в 1913 р. хлопця віддали до Української приватної гімназії ім. Тараса Шевченка в Городенці. Її директором якої був знаний письменник Антін Крушельницький, котрий, як згодом писав Василь Володимирович, прищепив йому любов до рідного слова й літератури.

У роки Першої світової війни Василь Кархут був свідком того, як солдати-українці російської армії у селі Ясенів-Пільний у листопаді 1917 р. встановили на церкві синьо-жовтий прапор, а 3 листопада 1918 р. старшокласники городенківської гімназії на чолі із сотником Іваном Чайкою без жодного пострілу відібрали владу в поляків. Ці події, розповідав Василь Кархут, залишили незабутній слід у його серці на все життя.

У 1919 р. після смерті батька Василя перевели до Коломийської гімназії з українською мовою навчання, а через два роки — до Львівської української академічної гімназії, яку він закінчив із відзнакою в 1924 р. Того ж року на Різдво раптово померла мати юнака.

І СЛОВОМ, І ЛІКАРСЬКИМ УМІННЯМ

Восени 1923 р. Василь Кархут вступив на медичне відділення Українського таємного університету у Львові. Навчання він цікаво описав у спогаді-нарисі «Буйні дні», надрукованому в книжечці «25-ліття УЛТ і Медичної Громади» (Львів, 1935). Тоді ж було засновано видавництво «Вогні» для випуску пластової літератури, а також однойменний журнал, відповідальним редактором якого до 1933-го був Василь Кархут, широко відомий як автор методичної розробки з організації та діяль-

ності пластових відділів «Перша, друга й третя проба пластуна», надрукованої окремою книжечкою у 1928 р. Коли наступного року польська влада закрила цей навчальний заклад, Кархут став студентом медичного факультету університету Яна II Казимира у Львові, який успішно закінчив 3 червня 1932 р.

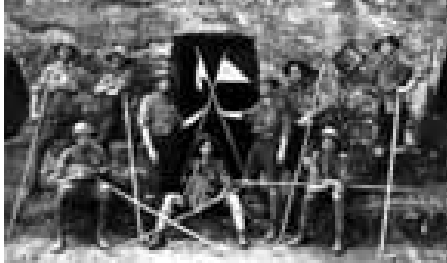
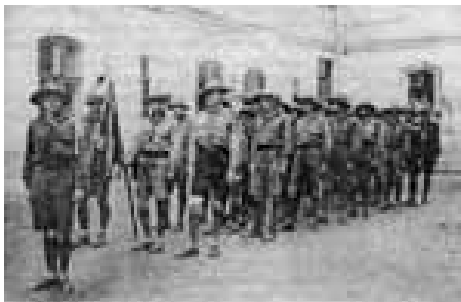
Про діяльність В. Кархута в організації підпільного ремісничого «Пласту» довідуємося з його публікації «Український ремісничий Пласт» (Сорок літ праці ремісничо-промислової бурси у Львові. Ювілейний збірник). Перші літературно-журналістські спроби В. Кархут присвятив якраз пластовій темі.

По закінченні нетривалої лікарської практики Василь одружився зі студенткою Львівської гімназії Теодозією Кижик, відкрив лікарський кабінет і розпочав приватну діяльність у містечку Кременці на Тернопіллі. Завдяки розуму, наполегливій праці та уважному ставленню до пацієнтів молодий лікар одразу здобув визнання й авторитет у місцевого населення та водночас наразився на заздрість і ворожість польських лікарів, позаяк у Кременці серед медичної спільноти українцем за походженням був лише він.

Після того як лікар розмістив на своєму будинку двомовну вивіску (вгорі — українською, а внизу — польською мовою), поліція її зірвала, а коли повисив удруге — Кархута заарештували й доправили до концтабору Береза Картузька, де утримували півроку. У 1939 р. його таки виселили з будинку й конфіскували майно.

На початку Другої світової війни лікар Василь Володимирович працював на західному кордоні референтом народного здоров'я Українського центрального комітету, захищаючи інтереси біженців із СРСР.

Наприкінці вересня 41-го гестапівці запідозрили його у членстві в ОУН, заарештували й кинули до львівської в'язниці. Після звільнення Василь Кархут оселився у відомого львівського лікаря Мар'яна Панчишина і працював завідувачем відділення внутрішніх хвороб Української лікарни Андрея Шептицького. Заклад не мав тоді ані належного обладнання, ані ефективних ліків,

проте навіть у таких умовах талановитий лікар рятував своїх хворих.

Не дивно, що молодий чоловік, загартований у душі патріотизму, спираючись на власну віру в те, що Україна неодмінно стане самостійною і незалежною, не подався на захід, а залишився на рідній землі, щоб і словом, і лікарським умінням допомагати українським повстанцям.

Аби unikнути арешту після вступу Червоної армії до Львова влітку 1944 р., Кархут пішов у підпілля. Удень лікував у шпиталі підпільників, а надвечір вирушав до села і там приймав хворих селян. На початку серпня Василь Володимирович погодився на пропозицію священика І. Котіва і став особистим лікарем митрополита Андрея Шептицького, котрий потребував постійного медичного догляду. Після смерті предстоятеля Української греко-католицької церкви Кархут знову виконував роботу, заради якої залишився в Україні, — лікував підпільників.

11 квітня 1945 р. під час обшуку собору святого Юра й арешту митрополита Йосифа Сліпого енкаведисти вилучили архіви Кархута, які пізніше використали як свідчення проти нього на суді. Лікар вирушив у Словітські ліси на Львівщині до діючої повстанської армії. Восени разом із дружиною він приїхав до міста Заліщики Тернопільської області, де їх обох заарештували.

Невдовзі дружину лікаря відпустили, проте його самого 5 серпня 1946 р. військово-польовий суд у Києві засудив до 15 років каторжних робіт і 5 років обмеження у правах із конфіскацією майна. І лише через 45 років (у 1991-му, через 11 років після смерті лікаря) цей вирок було визнано незаконним, а засудженого помертвено реабілітовано.

І ЗНОВУ АРЕШТИ

Після звільнення з ув'язнення у 1955 р. Василь Кархут змушений був працювати лікарем в амбулаторії селища Нексикани, обслуговувати родини місцевого начальства, бо повернутися на батьківщину йому не дозволяли. Український лікар був єдиним спеціалістом із вищою освітою, його швидко визнали й оцінили, призначивши завідувачем амбулаторії. Однак співробітники заздрили талановитому українцеві, а дехто й відверто

ненавидів. За доносом колеги-фельдшера Василя Кархута вкотре засудили на 8 років до каторжних робіт.

Розпочалося концтабірне життя з етапами. Кархут працював лікарем або фельдшером. Маючи трохи вільного часу, вивчав лікарські рослини і продовжував працювати над ґрунтовою книгою з фітотерапії, яку йому вдалося видати тільки після повернення до України. Паралельно лікар писав й художні твори.

Табірне життя жорстоке: за дрібний непослух чи протест його неодноразово переводили на тяжку фізичну роботу. Колима, Тайшет, Братська ГЕС. Здоров'я чоловіка з року в рік погіршувалося, він страждав від астми, але, незважаючи на погане самопочуття, лікар часто допомагав іншим в'язням. Саме завдяки Кархуту 19-річний Іван Романюк, засуджений на 25 років каторжних робіт на шахтах, залишився допомагати йому в санітарній частині, хоча й не мав медичної освіти. Через багато років хлопець таки закінчив медичний інститут і працював лікарем у Коломиї.

Навесні 1964 р. Василя Кархута звільнили з-під варті, але до родини в Коломию він повернувся тільки за рік. Утім, вчорашньому політ'язню не дозволяли жити у власному будинку (бо не мав роботи), працювати за фахом ані в Коломиї, ані у навколишніх селах (бо не був прописаний).

На щастя, за допомогою друзів і колег — Івана Романюка і головного лікаря ЦРЛ із Снятина Михайла Остафійчука, а також дружини письменника Марка Черемшини, тодішнього директора музею письменника, — Василя Кархута вдалося прописати і влаштувати на вакантне місце лікаря-фтизіатра в туберкульозний диспансер селища Заболотів Снятинського району, де він пропрацював майже три роки. Далі його перевели на посаду терапевта дільничної лікарні села Кулачківці, а згодом — на аналогічну посаду до села Горішне Залуччя. Там лікар завершив підготовку до видання книги «Ліки навколо нас», яка побачила світ у київському видавництві «Здоров'я».

Однак КДБ ніяк не заспокоювалося і знову тероризувало Василя Кархута. Коли дріб'язкові нападки на лікаря не дали результату, на квартиру, де він мешкав, прислали двох пацієнтів із сумнівною репутацією. Лікар, нічого не підозрюючи, сумлінно оглянув

чоловіка й жінку, виписав їм рецепти. Вони вийшли і залишили йому по 10 карбованців кожен. Це зафіксував міліціонер, який там чомусь «ненароком» з'явився, показав присутнім мітки на купюрах, склав протокол.

Наступного дня відбулися збори колективу Снятинської центральної районної лікарні, на яких головному лікареві рекомендували звільнити Василя Кархута з роботи. На зборах не пропонували голосувати колегам, очевидно, справедливо побоюючись, що не назбирається потрібної кількості голосів «за». Утім, того ж дня Василя Кархута звільнили «за власним бажанням».

ФІТОТЕРАПІЯ ЯК СЕНС ЖИТТЯ

Потім було вимушене повернення додому, у Коломию, марні пошуки роботи в місті та на околицях, хвороби...

Проте невтомний оптиміст продовжував займатися улюбленою справою. Вийшли у світ друге і третє доповнені видання книги «Ліки навколо нас». А вже 1980 р. Василь Кархут практично закінчив свою фундаментальну працю «Аптека живої природи».

Монографія під назвою «Жива аптека» побачила світ через 12 років після смерті автора. У передмові до неї відомий український фітотерапевт Євген Товстуха написав: «Жива аптека» — багаторічна й остання праця автора, добре знаного в Україні, уважного, серйозного спеціаліста, чи не найвидатнішого фітотерапевта за останні десятиріччя. Це ж у часи адміністративних шибениць, коли у прокрустовому ложі моноідеології тримали будь-яку ідею або знищували її носіїв фізично, праці автора зберегли спадкоємність поколінь, нагадували, що є на світі тисячолітня наука українського народу, яку не годиться перекреслювати і яка послуговує вічним арсеналом цілющого зела у профілактиці і лікуванні недуг».

Зболіле серце великого лікаря, письменника й мученика окупаційних режимів зупинилося 9 жовтня 1980 р., ледь поминувши відмітку 75.

Підготувала Лариса Дедишина